

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЙОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Алла Череп,

*доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки,
Заслужений діяч науки і техніки України,
Академік академії наук вищої освіти України,
Запорізький національний університет
ORCID ID: 0000-0001-5253-7481*

Валентина Воронкова,

*доктор філософських наук, професор, Академік академії наук вищої
освіти України, завідувач кафедри менеджменту організацій та управління
проектами, Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0002-0719-1546*

Олександр Череп,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління персоналом і маркетингу,
Академік академії наук вищої освіти України,
Запорізький національний університет
ORCID ID: 0000-0002-3098-0105*

Обґрунтовано, що до 2025 року цифрова трансформація торкнеться всіх сфер життєдіяльності більшості країн світу. Встановлено, що розвиток цифрової економіки нерозривно пов'язаний з формуванням інноваційно-інформаційного суспільства. Доведено, що в основу цифрової трансформації покладено розуміння використання інноваційних інформаційних технологій, що має результатом якісні зміни в суспільних відносинах, спрямованих на підвищення якості послуг та показників продуктивності праці. Виокремлено цілі та стратегічні напрями цифрової трансформації. Узагальнено переваги та недоліки цифровізації економіки України.

Ключові слова: інформація, інформаційні технології, цифровізація, принципи, цілі, інновації, трансформація, інтеграція, стандартизація, стратегічні напрями

Постановка проблеми. Комп'ютерні технології, інтернет-користування вже є невід'ємною частиною життєдіяльності як підприємств, так і населення. Вплив цих технологій є непередбачуваним, адже інноваційні рішення та винаходи — основа цифрової економіки.

Цифрова трансформація суттєво впливає на якість життя пересічних громадян, ефективність діяльності суб'єктів господарювання на основі ав-

томатизації, механізації та роботизації. Цифрова трансформація стосується всіх сфер діяльності. Суспільство, держава і суб'єкти господарювання є споживачами інноваційних інформаційних технологій. В умовах глобалізації саме цифрова трансформація є основним фактором підвищення конкурентоспроможності економік світу, створення послуг та продукції більш високої якості й цінності тощо. Отже,

вивчення переваг і недоліків цифровізації економіки є необхідною умовою поширення інноваційних інформаційних технологій в усіх галузях і сферах діяльності.

Результати. Роль інформації та інформаційних технологій у розвитку економіки на сьогодні є колосальною і досить часто визначальною для подальшого функціонування різних економічних суб'єктів. Підвищення швидкості та поширення ширококутового доступу до інтернет-зв'язку, поширення мобільних пристроїв і додатків формують нові види бізнесу, які прийнято називати віртуальними, інформаційними, цифровими та мережевими.

Трансформація економічних процесів у різних країнах може відбуватися за різними етапами та моделями — форсованою або поступовою, зосереджуватися на різних технологіях та програмах. До основних показників цифровізації країни відносять охоплення Інтернетом; питому вагу електронної торгівлі в роздрібному товарообігу; питому вагу суспільства, яке використовує інноваційні інформаційні технології в усіх сферах діяльності. Статистичні дані показують, що станом на 1 січня 2022 року цифрова трансформація економіки України є на значно нижчому рівні стосовно розвинених країн Євросоюзу, попри те що Україна стала першою у світі країною, яка легалізувала електронні паспорти.

Віцепрем'єр-міністр — Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров на панелі «Урядування — підвищення ефективності та професіоналізму» Ukraine Reform Conference у Вільнюсі зазначив, що «цифровізація — один з основних векторів розвитку української економіки впродовж наступних 10 років. За підрахунками, цифровізація здатна забезпечити зростання української економіки на 10–12 % на рік. Тому вона є пріоритетом Уряду для нашої країни у всіх сферах. Європа — наш стратегічний партнер у плані цифрових реформ. Разом ми вже цифровізували 31 послугу» [1].

Цифрова трансформація суспільства та економіки має супроводжуватися державними програмами цільового спрямування. Згідно з проектом «Цифрова агенда України — 2020» та «Україна — 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою» трансформація до високого рівня цифровізації ґрунтувалася на досягненні таких основних цілей [2]:

- стимулювати економіку та залучати інвестиції;
- закласти основу для трансформації секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні;
- зробити «цифрові» технології доступними;
- створити нові можливості для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних і «цифрових» індустрій та бізнесу;
- розвинути і захопити світове лідерство щодо експорту «цифрової» продукції та послуг [3].

Тобто цифровізація в Україні повинна бути всеохопною та стимулювати не лише розвиток технологій, а й повноцінний розвиток внутрішнього виробництва та інноваційних перетворень у господарстві. Вона є лише провідником, допоміжним інструментом розвитку економіки.

Трансформація до цифрового суспільства в усіх країнах повинна базуватися на певних принципах. В Україні було проаналізовано програми ЄС з цифровізації та сформульовано основні принципи, дотримання яких має сприяти створенню, реалізації та користуванню перевагами цифрової економіки. До таких принципів згідно з проектом «Цифровий порядок денний України 2020» належали:

- рівність доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій;
- спрямованість на створення переваг (вигод) у різноманітних аспектах повсякденного життя;
- інтеграція цифрових технологій в існуючі галузі економіки як механіз-

ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

- му приросту ефективності та збільшення продуктивності виробництва;
- сприяння розвитку інформаційного суспільства, засобів масової інформації, «креативного» середовища та «креативного» ринку тощо;
 - орієнтованість на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської та біржової діяльності тощо, співробітництво та взаємодію на регіональних ринках;
 - стандартизація як ключовий фактор цифровізації України. Стандарти посилюють конкуренцію, дають змогу знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни. Розроблення і використання відкритих, функціонально сумісних недискримінаційних стандартів є базовим елементом розвитку та поширення цифрових технологій;
 - формування довіри та безпеки при використанні інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі запровадження та управління кібербезпекою;
 - керованість фокусним та комплексним управлінням, адже саме державні органи влади повинні відігравати провідну роль у розробленні, просуванні, упровадженні всеосяжних національних «цифрових» стратегій.

З точки зору правового забезпечення, законодавчих та нормативно-правових документів сфера «цифровізації» України потребує суттєвого аудиту, структуризації, доопрацювання відповідно до існуючих потреб, сучасних викликів та завдань.

Найбільш сучасним нормативним документом, затвердженим Кабінетом Міністрів України, є Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, який тлумачить роль цифровізації для розвитку бізнесу та всіх галузей української економіки. Реалізація кон-

цепції дасть змогу громадянам підвищити конкурентоспроможність на ринку праці, дасть можливість безперервного навчання, змогу мати комфортне проживання в цифровій країні, підвищить рівень доступності до державних послуг, зменшить ризики небезпек під час користування Інтернетом [4].

«Ухвалення Концепції — стратегічний крок вперед у побудові цифрової держави. Мінцифри вже працює над її реалізацією. Одна з наших найважливіших цілей — навчити цифрової грамотності 6 млн українців за 3 роки. Опанувавши цифрові навички, кожен українець зможе отримувати державні послуги онлайн, якісно підвищити рівень життя, впевнено користуватися соціальними мережами та Інтернетом», — наголосив Віцепрем'єр-міністр — Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров [4].

Встановлено, що особливістю процесу цифровізації економіки України є відмінність в інтенсивності цього процесу залежно від регіону. Понад 80 % державних витрат у цьому напрямі припадає на 10 найбільших регіонів.

Важливою особливістю процесу цифрової трансформації економіки України є також те, що рівень використання інформаційних технологій у різних галузях економіки є різним. Найбільш високий рівень використання інформаційних технологій у вітчизняних компаній, які надають фінансові, освітні послуги; послуги зв'язку, логістики. У цих галузях економіки України рівень використання досягнень інформаційних технологій такий же, як у закордонних конкурентів. Водночас у деяких галузях економіки інтенсивність автоматизації, роботизації та використання цифрових технологій є дуже низькою. Якщо ж рівень автоматизації, роботизації та використання інформаційних технологій не зміниться найближчим часом у всіх галузях економіки, то це буде суттєво впливати на ефективність діяльності вітчизняних підприємств через показники продуктивності праці, обсяги вироб-

ництва і реалізації продукції. Отож основним стратегічним завданням вітчизняних суб'єктів господарювання є впровадження інноваційних інформаційних технологій, що забезпечить їх конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Серед основних стратегічних напрямів розвитку цифрової економіки — розвиток цифрової інфраструктури, розвиток цифрових навичок, розвиток сектору інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація сфер життя та секторів економіки [5].

Зараз Мінцифри працює над систематизацією всіх цифрових проєктів міністерства у межах однієї системи моніторингу проєктів. Інформація про цифрові проєкти та їх статуси буде у відкритому доступі на публічному дашборді [6].

Зрештою держава повинна стати замовником і першим покупцем інновацій та цифрових сервісів, що буде поштовхом для утворення нових ринків. Відповідно, держава має пам'ятати не лише про вигоди від цифровізації, а й про негативні її наслідки (табл. 1).

Загалом держава повинна, урахувавши всі вигоди і недоліки, проводити політику цифровізації, намагаючись досягти найбільш стабільної структури. Цифровізація на сучасному етапі є безповоротним та важливим для економіки процесом.

Висновки. Отже, цифровізація в Україні повинна базуватися на загальних принципах трансформації цифрової економіки. При цьому визначну роль має відігравати державний сектор, тому важливим є також створення законодавчої бази, яка б підтримувала стратегічні напрями реформування та спрямовувала бізнес на використання найбільш сучасних технічних інновацій і технологічних рішень. Завдяки взаємодії населення, державного сектору та підприємництва можливе створення нової моделі економіки, що відповідає всім міжнародним стандартам. Україна навіть може стати лідером з використання інформаційно-комунікаційних технологій у світі. ●

Таблиця 1

Переваги та недоліки цифровізації економіки України

Вигода	Недолік
Збільшення продуктивності праці з упровадженням нових технологій	Втрата робочих місць після запровадження цифрових технологій
Автоматизація виробництва, обліку та обміну інформацією між підприємствами та державою	Неготовність підприємств до радикальних змін, пов'язаних з використанням цифрових технологій
Підвищення прозорості та довіри до державного і приватного сектору	Нерівномірність цифровізаційних процесів за галузями та регіонами
Посилення взаємодії підприємств та клієнтів у режимі реального часу	Можливість концентрації влади на ринку і посилення монополій
Розширення можливостей фінансового сектору	Дестабілізація грошово-кредитної системи
Наближення України до рівня європейських країн та підвищення інвестиційної привабливості	Наростання залежності від компаній-лідерів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій
Зручність та доступність інформаційно-комунікаційних систем для всього суспільства	Посилення інформаційних злочинів, які на цей час не контролюються органами влади

Джерело: складено авторами

Список використаних джерел / List of references

1. Федоров М. Цифровізація забезпечить зростання української економіки на 10–12 % на рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-zabezpechit-zrostannya-ukrayinskoji-ekonomiki-na-10-12-narik#:~:text=%C2%AB%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%>.
2. Україна — 2030E — країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoju-ekonomikoyu.html>
3. Проект «Цифрова адженда України — 2020» Концептуальні засади (версія 1.0) Hitech office, грудень, 2016. С. 90. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
4. Кабмін схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku>.
5. Даніков О. В., Січкаренко К. О. Концептуальні засади цифровізації економіки України. Інфраструктура ринку. Економіка та управління національним господарством. Випуск 17, 2018. С. 73–79. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/15.pdf.
6. Федоров М. Цифровізація економіки дозволить досягти мінімум 4 % додаткового зростання ВВП на рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-ekonomiki-dozvolit-dosyagti-minimum-4-dodatkovogo-zrostannya-vvp-na-rik#:~:text=%E2%80%9C%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BD%83>.

1. Fedorov M. Tsyfrovizatsiia zabezpechyt zrostannia ukrainskoji ekonomiky na 10–12 % na rik. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-zabezpechit-zrostannya-ukrayinskoji-ekonomiki-na-10-12-narik#:~:text=%C2%AB%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%>.
2. Ukraina — 2030E — kraina z rozvynutoiu tsyfrovoiu ekonomikoiu. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoju-ekonomikoyu.html>
3. Proekt «Tsyfrova adzhenda Ukrainy — 2020» Kontseptualni zasady (versiia 1.0) Hitech office, hruden, 2016. S. 90. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
4. Kabmin skhvalyv Kontseptsiu rozvytku tsyfrovyykh kompetentnostey do 2025 roku. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku>.
5. Danikov O. V., Sichkarenko K. O. Kontseptualni zasady tsyfrovizatsii ekonomiky Ukrainy. Infrastruktura rynku. Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom. Vypusk 17, 2018. S. 73–79. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/15.pdf.
6. Fedorov M. Tsyfrovizatsiia ekonomiky dozvolyt dosiahty minimum 4 % dodatkovoho zrostannia VVP na rik. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-ekonomiki-dozvolit-dosyagti-minimum-4-dodatkovogo-zrostannya-vvp-na-rik#:~:text=%E2%80%9C%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BD%83>.

Надійшла до редакції 18.03.2022 року

Cherep A., Voronkova V., Cherep O. Digital transformation of society as a necessary condition for its innovative development. It is substantiated that the digitalization of the economy in today's conditions significantly affects the livelihoods

of both enterprises and the population. It is the use of information technology that is the basis of the digital economy.

The significant impact of the use of information technology on the daily life of the population of the countries of the world, regions, and the effectiveness of business entities based on automation, mechanization, and robotics has been proved. It is established that the digital transformation concerns all spheres of activity of the world's economies. It is reflected that digital transformation in the context of globalization are the main factors in improving the efficiency of the world's economies, creating services and products of higher quality and value, etc.

Statistics show that the highest level of use of information technology in domestic companies that provide financial, educational services; communication services, logistics. At the same time, in some sectors of the economy, the intensity of automation, robotics, and the use of digital technologies is very low.

Analysis of different stages and models of the transformation of economic processes takes place in different countries according to forced or gradual models, focus on various technologies and programs. The assessment of the main indicators of digitalization of the countries of the world showed that they can be found: internet coverage; the share of e-commerce in retail trade; the share of society that uses innovative information technologies in all spheres of activity.

It is substantiated that by 2025, digital transformation will affect all spheres of life of most countries of the world. It is established that the development of the digital economy is inextricably linked with the formation of an innovative and information society. Furthermore, it was demonstrated that the basis of digital transformation is based on the development of innovative information technologies, which are aimed at increasing the quality of services and showing the productivity of work. The goals and strategic directions of digital transformation are highlighted. The advantages and disadvantages of digitalization of the Ukrainian economy are summarized.

Keywords: information, information technology, digitalization, innovations, transformation, integration, standardization, strategic directions